

А. С. Єфимов, Н. А. Скробонська

Ендокринологія

ЕНДОКРИНОЛОГІЯ (від [ендо...](#), грец. $\epsilon\rho\iota\nu\omega$ – відділяти, виділяти і [...логія](#)) – наука, що вивчає будову і функції [ендокринної системи](#), шляхи утворення та дію на організм тварин і людини продукованих нею [гормонів](#), а також захворювання, спричинені порушенням її функціонування. Терміном «Е.» називають також галузь практ. медицини, що здійснює лікування хвороб, пов'язаних з розладом ендокрин. системи. Початок розвитку сучас. Е. датують 1848 і пов'язують з діяльністю англ. лікаря Т. Аддісона, який описав захворювання, зумовлене недостатністю функції кори наднирк. залоз (аддісонова хвороба). 1856 франц. фізіолог Ш.-Е. Броун-Секар зробив припущення, що наднирники, як і ін. залози, виділяють у кров специфічні речовини, які регулюють функціонування організму. Підтвердили правомірність цієї гіпотези англ. вчені Е.-Г. Старлінг та В.-М. Бейлісс. Основоположником Е. у Росії вважають В. Шервинського (1850–1941). Організацію спеціаліз. установ для допомоги ендокрин. хворим та підготовку лікарів-ендокринологів в Україні започатковано 1919 створенням з ініціативи [В. Данилевського](#) Органотерапевт. Інституту в Харкові (нині Інститут проблем ендокрин. патології АМНУ). 1927 при Інституті засн. першу в СРСР і другу в Європі ендокринолог. клініку (очолював [В. Коган-Ясний](#)). 1930–31 створ. філії Інституту з ендокринолог. клініками у Києві (кер. [М. Губергріц](#)) та Одесі (кер. [Л. Бухштаб](#)). 1932–33 співроб. Київ. філії (П. Кучеренко, *Ф. Примак*, *Н. Юдіна* та ін.) організували експедиції для вивчення розповсюдженості зобу в Україні, виявлення ендокрин. захворювань у пром. центрах – Дніпропетровську, Запоріжжі, Харкові, Києві, Сталіно (нині Донецьк). У цей же період у Києві, Харкові, Одесі та Дніпропетровську виникли перші діабет. та базедовічні диспансери. Після 2-ї світової війни активно збільшувалася кількість ендокринолог. диспансерів, спеціаліз. відділ. та кабінетів (до 1950 – 5 диспансерів і 60 кабінетів, до 1961 – відповідно, 12 і 233, до 1965 – 14 і 405, насел. України на 1965 обслуговували 488 підготовлених лікарів-ендокринологів). Значну увагу в повоєнні роки приділяли боротьбі з епідемією [ендемичного зобу](#), для керівництва якою створ. Респ. протизобовий комітет (кер. [О. Горчаков](#)). 1965 засн. Київ. НДІ ендокринології та обміну речовин (нині Інститут ендокринології та обміну речовин АМНУ), Наук.-мед. товариство ендокринологів України, яке від 1987 очолює *М. Тронько*; від 1994 функціонує Наук.-практ. центр ендокрин. хірургії, трансплантації ендокрин. органів і тканин (Київ). Гол. проблеми сучас. Е. – боротьба зі зростанням захворюваності на [діабет цукровий](#), [йододефіцитні захворювання](#), рак

щитоподіб. залози.

Рекомендована література

1. Комиссаренко В. П. и др. Пути развития эндокринологии в Украинской ССР // Эндокринология. К., 1985. Вып. 16;
2. Хворостинка В. Н., Москаленко О. И., Журавлева Л. В., Бобровникова Л. Р. Очерки клинической эндокринологии. Х., 1997;
3. Ляшук П. М. Клінічна ендокринологія. Чц., 2001;
4. Ендокринологія дитячого віку: Навч. посіб. Дн., 2002;
5. Посібник з ендокринології. К., 2004;
6. Тронько М. Д. Історія розвитку ендокринології в Україні. К., 2004.

Бібліографічний опис:

Ендокринологія / А. С. Єфимов, Н. А. Скробонська // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-17881>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).